دریچه

عکس: سعید نقاشمسجدی | شهروند

گفت‌وگو با حیدر کلهری، دبیر جشنواره «شهر آماده»:

مردم باید برای بحران‌ها آموزش ببینند

طرح نو | نخستین جشنواره «شهر آماده» با شعار «سلام تهران باد وام» همزمان با هفته ایمنی در برابر زلزله و بلای طبیعی طی روزهای بیست و ششم مهر ماه لغایت یکم آبان ماه در مجموعه ورزشی برج میلاد تهران برگزار شد.

این جشنواره مجموعه‌ای از برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و تبلیغی بود که با مشارکت ده‌ها سازمان و نهاد دولتی و غیردولتی فعال در حوزه خدمات اضطراری و مدیریت شهری برگزار شد و بستر مناسبی بود تا سازمان‌های شرکت‌کننده، توانمندی‌ها و دستاوردهای خود در حوزه اقدامات مرتبط با چرخه جامع مدیریت بحران شامل: پیشگیری، آمادگی، مقابله و بازتوانی را در قالب‌های مختلف و متنوعی ارایه کنند. این جشنواره با اهدافی از قبیل نمایش توانمندی‌های سازمان‌ها و نهادهای دولتی، خصوصی و تشکل‌های مردم نهاد، تقویت فضای همکاری بین فعالان عرصه مدیریت بحران شهر تهران، فرهنگ‌سازی برای برخورد صحیح و آموزش آمادگی در برابر مخاطرات طبیعی، آموزش اقدامات کاربردی برای ارتقای آگاهی و آمادگی شهروندان، استفاده از نوآوری‌ها و خلاقیت‌های شهروندان و سازمان‌های فعال، معرفی و تقدیر از فعالان و پیشکسوتان این حوزه و ترویج برنامه‌های مدیریت بحران از طریق برنامه‌های فرهنگی و هنری برگزار شد. به همین بهانه گفت‌وگویی با حیدر کلهری، دبیر جشنواره انجام دادیم که در ادامه می‌خوانید:

• اول از همین جشنواره شروع می‌کنیم؛ «شهر آماده» چه اهدافی را مدنظر داشت؟

یکی از اهداف جشنواره شهر آماده بحث فرهنگ‌سازی و بالا بردن آگاهی شهروندان در حوزه مدیریت بحران است. مورد دیگر هم ارایه توانمندی‌ها و دستاوردهای سازمان‌های دارای مسئولیت در حوزه مدیریت بحران است، برای این که بتوانیم به‌صورت مجتمع تمام توانمندی‌ها را نشان دهیم. مدیریت بحران اختصاص به یک سازمان ندارد و سازمان‌های متعددی در آن مسئولیت دارند؛ سازمان هلال احمر، اورژانس، سازمان آب، برق، گاز، پدافند غیرعامل، شهرداری و... بیش از ۳۸ سازمان در این جشنواره حضور دارند که هم دولتی و هم غیردولتی هستند و یکی از اهداف این جشنواره ایجاد تعامل بین همین سازمان‌هاست. تصمیم بر این شد که سازمان مدیریت بحران تهران برای اولین‌بار در کشور با این اهداف پیش برود و جشنواره‌ای برگزار کند. سازمان مدیریت بحران دو وجهی است هم سازمان‌ها و دولت و هم مردم را در بر می‌گیرد.

• مدیریت بحران اساسا چند مرحله دارد؟

چرخه مدیریت بحران چهار گام دارد؛ آمادگی، مقابله، پیشگیری، بازسازی و بازتوانی. هر کدام از این سازمان‌ها در یک بحث تاثیرگذار هستند و یک بخش دیگر مردم می‌شود. بخش اول سازمانی و ارگانیک است و بخش دوم مردم هستند که باید همه چیز با آموزش و فرهنگ‌سازی همراه باشد تا مفید واقع شود. بنابراین جشنواره به نحوی طراحی شد که هم برای مسئولان و سازمان‌ها و هم برای مردم مفید باشد. جشنواره از اواسط تابستان کلید خورد و نتیجه چیزی آمادگی کردند و نتیجه چیزی شد که در حال برگزاری است. ۳۸ سازمان در «شهر آماده» حضور پیدا کردند که هر کدام در بخش‌های مختلف مثل مانور، عملیات، مسابقات، سرگرمی، آموزش و... فعالیت می‌کنند. در حوزه مانور و عملیات ۲۸ مانور شهری در مناطق ۲۲ گانه تهران برگزار شد که ۶ مانور آن تخصصی بود که توسط سازمان‌های مربوطه برگزار شد. ۲۲ مانور دیگر هم عمومی بود؛ تخلیه، اسکان و... در بخش آموزش ۱۲ نشست تخصصی برگزار می‌شود که هر بار هر کدام از سازمان‌های شرکت‌کننده به مباحث تخصصی مربوط به خود می‌پردازند. در کنار اینها، هم کارگاه‌های آموزشی با زمان کم و مخاطب عام برگزار می‌شود که هم برای کودکان و هم برای بزرگسالان در نظر گرفته شده. بخش آموزش و امداد هم مفصل است و برنامه‌های خاص خود را دارد.

سازمان مدیریت بحران در دوره جدید رویکردی دارد که به بحران به معنای بحران می‌پردازد ولی زلزله یک بحث جدی و ملی است و مسئولیت در حد کلان است و سازمان مدیریت بحران تنها مرجع مسئول نیست

در بحث فرهنگی و هنری گروه‌های مختلف به اجرای نمایش و پانتومیم می‌پردازند که همه اینها در راستای مدیریت بحران برگزار می‌شود. در انتهای فضای تعبیه شده برای جشنواره هم برنامه‌های مختلفی برای کودکان و نوجوانان داریم. اتفاق دیگری که در جشنواره دارد می‌افتد این است که در حوزه‌های مختلف مدیریت بحران به صورت درختی زیرمجموعه‌های مختلفی وجود دارد و عوامل تاثیرگذار هر کدام از این حوزه‌ها اعلام و تحلیل می‌شود.

در رابطه با مولفان، مترجمان، پژوهشگران، مستندسازان، نویسنده‌ها و... در حوزه‌های آتش‌نشانی و هلال احمر هم از پیشکوست‌ها تجلیل می‌شود؛ مثلا در هلال احمر کسانی را داریم که بیش از ۳۰ سال مشغول به فعالیت هستند. از انبوه‌سازانی که در حوزه مقاوم‌سازی فعالیت کرده‌اند هم تجلیل می‌شود.

• شناسایی این افراد به چه شکل بوده؟

از مراجع تخصصی سوال شده، مثلا در بحث انبوه‌سازی از معاونت‌های تخصصی شهرداری استعلام شده و اطلاعاتی در اختیار گرفتیم.

• فکر می‌کنید در حوزه مدیریت بحران نقش مسئولان بیشتر است یا مردم؟

مردم، مدیریت بحران وزن بیشتری در بحث آموزشی دارد و نزدیک‌ترین افراد در بحران خود مردم هستند. سازمان‌ها هنوز در بحران وجود ندارند و این مردم هستند که در زمان اولیه وقوع بحران حاضر می‌شوند و باید آموزش ببینند. این مسأله نشان می‌دهد که نقش مردم خیلی موثرتر است. لااقل در زمان‌های اولیه وقوع بحران در یک ساعت اول یا ۲۰ دقیقه بحران، در این زمان‌ها مردم هستند و بعد از آن سازمان‌ها حضور پیدا می‌کنند.

• چقدر سعی کرده‌اید که مردم را با انواع بحران‌ها و نحوه مقابله با آنها آشنا کنید؟

در تهران ما ۳۰ بحران داریم که مثلا خشکسالی یکی از آنهاست. اینها مبتلا به هستند. زلزله شاید اتفاق بیفتد در حالی که آلودگی هوا و کم‌آبی اتفاق افتاده است. سازمان مدیریت بحران در دوره جدید رویکردی دارد که به بحران به معنای بحران می‌پردازد ولی زلزله یک بحث جدی و ملی است و مسئولیت در حد کلان است و سازمان مدیریت بحران تنها مرجع مسئول نیست.

• «ان جی‌او» خاصی داریم که در این حوزه فعالیت کنند؟

ما الان در سازمان‌های مدیریت بحران گروه‌های مردمی با نام دوام داریم. این «ان جی‌او» نیست چون تعریف «ان جی‌او» مشخص است. حرف‌های کلمه دوام از واژه‌های داوطلب، واکنش اضطراری و محلات گرفته شده. بالغ بر ۱۵ هزار با ۲۰ هزار نفر در این گروه‌ها فعالیت می‌کنند.

بیش از ۵۰۰ گروه دوام آموزش دیده داریم و این آمار در پایان ۵ ساله دوم به ۷۰۰ گروه می‌رسد. این گروه‌ها ۵۰ نفری هستند امداد و نجات، اطفای حریق، مقدمات و مفاهیم اولیه مدیریت بحران با ماموریت خود امدادی و دیگر امدادی در بحران. این گروه کوچکی نیست و کار خود سازمان مدیریت بحران است که به صورت جدی برنامه‌ریزی می‌کند و ادامه می‌دهد. اما ان جی‌او‌های رسمی در حوزه‌های امداد و نجات یا در بحث پیشگیری مشغول به فعالیت هستند.

• تهران چقدر با یک شهر آماده فاصله دارد؟

شعار ما «تهران باد وام سلام» است. یعنی ما تازه شروع کرده‌ایم. اگر شهر آماده باشد مردم آرامش دارند و ما تلاشمان این است که شهر آماده باشد و شعار تهران باد وام نشان دهنده آن است که ما در مسیر باد وام کردن شهر تهران قدم برداشته‌ایم.

آموزش (حتی اجباری) ضروری است

| ربابه اسماعیلی | مربی آموزشی کمک‌های اولیه |

انسان‌ها همواره در تلاش برای مقابله و کاهش خطرهای محیط اطراف خود بوده‌اند. تنها دولت‌ها نیستند که در اولین ساعات بروز سانحه، باید پاسخگوی ساکنان و مردم در انتظار دریافت کمک باشند بلکه می‌توان با ایجاد راهکارهای مناسب تمامی بخش‌های دولتی و غیردولتی را در این امر خطیر مشارکت داد.

در این میان قبل از رسیدن نیروهای امدادی، مردم اولین وسیله برای کمک به آسیب‌دیدگان حادثه هستند که برای این کار نیاز به ایجاد آمادگی دارند. آموزش آمادگی برای مقابله با حوادث و مخاطرات، موجب ارتقای سطح آگاهی و توانایی مردم جهت پیشگیری و کاهش آسیب‌پذیری می‌شود. در نتیجه تعداد تلفات به حداقل رسیده و از تعداد آسیب‌دیدگان نیز کاسته می‌شود.

یکی از راه‌های آمادگی، آموختن مهارت‌های امدادی است که از مهم‌ترین آنها کمک‌های اولیه است. با آموختن کمک‌های اولیه، می‌توان بسیاری از آسیب‌ها را که حتی گاه جان مصدومان را تهدید می‌کند، برطرف کرد یا کاهش داد.

تجربه بین‌المللی نشان می‌دهد که علاوه بر رعایت اصول صحیح شهرسازی در مناطق زلزله‌خیز می‌توان با یادگیری و رعایت نکات ایمنی، آموزش کمک‌های اولیه آسیب‌های ناشی از وقوع زلزله را تا حد زیادی کاهش داد. لذا مهم‌ترین گام در مدیریت بحران زلزله، آموزش (حتی اجباری) برای بالا بردن دانش و آگاهی عمومی دانش‌آموزان است. دانستن کمک‌های اولیه به‌منظور کمک به آسیب‌دیدگان ناشی از حوادثی نظیر زلزله، سقوط از کوه و تصادفات ضروری است. زمان وقوع تصادف، بروز زلزله و سقوط از کوه و حوادثی نظیر نزاع شدید، تنها افرادی می‌توانند بلافاصله به امداد فرد مصدوم بپردازند که در نزدیکی وی قرار دارند. در بسیاری از موارد حادثه آن‌قدر سریع اتفاق می‌افتد و میزان صدمه و جراحت به حدی است که باید بلافاصله به فرد مصدوم کمک کرد یا حداقل تلاش کرد از خونریزی‌های ناشی از مصدومیت فرد آسیب‌دیده تا حد زیادی کاسته شود.

عدم آگاهی ما در مواقعی که نیاز به کمک‌های اولیه است، ممکن است به‌دلیل مرگ فرد مصدوم در محل حادثه پشیمانی به‌بار بیاورد؛ علاوه بر این حس نوعدوستی می‌تواند و باید ما را ترغیب به یادگیری مبانی کمک‌های اولیه کند. اما کمک‌های اولیه چیست و چرا آموزش کمک‌های اولیه به افراد جامعه، ضروری و حیاتی است؟

کمک‌های اولیه، مجموعه اقدامات و مراقبت‌هایی است که هنگام وقوع حادثه صورت می‌گیرد. هدف اصلی از این اقدامات جلوگیری از مرگ، پیشگیری و جلوگیری از پیشرفت ضایعات، صدمات و عوارض بعدی یا کاهش درد و رنج مصدوم پیش از ارجاع به پزشک و پیش از انتقال به مراکز درمانی است؛ این اقدامات می‌توانند شامل اقدامات جسمی یا روحی باشند.

نگاه

باید بر پیشگیری متمرکز شد

اسماعیل نجار
رئیس سازمان مدیریت بحران کشور

از ۴۶ حادثه مهم در دنیا، وقوع ۳۶ حادثه در ایران محتمل است و به همین دلیل جزو ۱۰ کشور حادثه‌خیز جهان محسوب می‌شویم. از نظر تعداد حوادث رخ داده، ایران بین کشورهای دنیا مقام ششم و بین کشورهای آسیایی رتبه چهارم را دارد. متاسفانه آسیب‌پذیری کشور در مقابل زلزله بسیار بالاست، باید تا جایی که می‌توانیم آسیب‌ها و خسارات احتمالی را کاهش دهیم اما برای حرکت در این مسیر، ابتدا مردم و مسئولان باید به این باور برسند که رخ دادن حوادث، قطعی است و بعد برای این باور، برنامه‌ریزی کنیم.

تمرکز اصلی همه باید بر پیشگیری و آمادگی باشد که هدف اصلی جشنواره «شهر آماده» نیز همین بود. در مرحله پیشگیری، در وهله اول کار علمی انجام دهیم. خوشبختانه در موضوع مقابله به دلیل آموزه‌های دینی و عواطف انسانی، از جایگاه مناسبی در دنیا برخورداریم اما در پیشگیری باید تلاش بیشتری داشته‌باشیم.

بم ۱۲ ثانیه لرزید که نتیجه آن ۳۴ هزار جان باخته، ۱۹ هزار مجروح و ویرانی ۷۱ هزار خانه و اماکن مسکونی، تجاری و اداری بود. هزینه آشکار این ویرانی‌ها از سال ۸۲ تا ۸۹ برابر ۳ هزار و ۱۰۰ میلیارد تومان بود. در این زلزله بسیاری از ساختمان‌های دولتی نیز تخریب شدند اما مسجد جامع بم استوار ایستاد چرا که در ساخت آن از دانش روز بهره گرفته شده بود. متاسفانه هر گاه در تهران بحث زلزله پیش می‌آید همه ابراز نگرانی می‌کنند. درحال حاضر ۱۰ میلیون نفر در تهران سکنی دارند که پیش از انقلاب این رقم ۳/۵ میلیون نفر بود. یعنی برای ۶/۵ میلیون نفر در این ۳۵ سال اخیر خانه ساخته شده است. اگر این واحدها براساس اصول فنی ساخته شده بودند، امروز نگرانی نداشتیم. سوال ما این است که متولی این موضوع کیست و قانون چه کسی را مسئول و متولی این امر دانسته است. بی‌شک سازمان نظام مهندسی و دستگاه‌های اجرایی در این میان وظیفه دارند. البته خود مردم نیز باید در این امر وارد شوند. همان میزان که به زیبایی و نمای ساختمان اهمیت داده می‌شود، باید بیش از آن به مقاومت و استحکام ساختمان توجه داشته باشند. از سازمان‌های بیمه‌گر نیز می‌خواهیم که فعالانه وارد این عرصه شوند تا هم‌باردولت و مردم هنگام حوادث باشند و هم‌ناظری بر مقاومت ساختمان‌ها در زمان ساخت باشند. باید ظرفیت‌های کشور را شناخت و در مواقع بحرانی از آنها بهره برد و حتی ظرفیت‌های جدید تولید کرد. با تمرین مداوم می‌توانیم آمادگی خود را در سطح بالایی حفظ کنیم.

بم ۱۲ ثانیه لرزید که نتیجه آن ۳۴ هزار جان باخته، ۱۹ هزار مجروح و ویرانی ۷۱ هزار خانه و اماکن مسکونی، تجاری و اداری بود. هزینه آشکار این ویرانی‌ها از سال ۸۲ تا ۸۹ برابر ۳ هزار و ۱۰۰ میلیارد تومان بود. در این زلزله بسیاری از ساختمان‌های دولتی نیز تخریب شدند اما مسجد جامع بم استوار ایستاد چرا که در ساخت آن از دانش روز بهره گرفته شده بود

این جشنواره اقدام بسیار مناسب و خوبی است که امیدواریم نقطه عطفی باشد و با ادامه چنین حرکت‌هایی، شاهد آمادگی و آگاهی بالای شهروندان تهرانی در بحث پیشگیری و مدیریت بحران‌هایشیم.

لنز

«شهر آماده» دور از دسترس نیست

| شقایق نوروزی | هنرمند |

امروز به طور گسترده پذیرفته شده است که تعلیم و آموزش مهم‌ترین عنصر آمادگی در بحران است، هدف اصلی آموزش، یاد دادن اجرای فعالیت‌ها و وظایف خاص به مردم به صورت صحیح است بنابراین از نقطه‌نظر مدیریت بحران، تعلیم و آموزش توده مردم تا جایی که امکان آن وجود داشته باشد در حمایت از برنامه‌های مدیریت بحران مفید خواهد بود. این کمک با افزایش آگاهی مردم به روشنی قابل مشاهده است. بنابراین، مقامات ملی در رابطه با آموزش مدیریت بحران و آگاهی عمومی، از هنر و رسانه و دیگر امکانات، جهت تبلیغ فعالیت‌های جاری و پیشنهادی مربوط به بحران در میان مردم استفاده می‌کنند. هنر در فرآیند خلاقیت هنری شخصیت را پرورش داده و آنچه را به زبان نمی‌آید، بیان می‌کند زیرا هنر وسیله بیان خویشتن است و به‌عنوان صمیمانه‌ترین زبان احساسات محسوب می‌شود. زبان هنر، اصیل‌ترین، خالص‌ترین و رساترین زبان‌هاست که به کمک آن می‌توان افراد جامعه را به‌سوی پیشرفت و تعالی سوق داد. آموزش مردم جهت درک فواید برنامه‌های درازمدت تقلیل بحران، باید به‌عنوان یک هدف باارزش و سازنده در مدیریت بحران تلقی شود. در این رابطه هنر می‌تواند زبانی شیرین باشد، همچنان که در بسیاری از کشورها شاهد نمونه‌های عملی آن هستیم. مهم‌ترین مسأله که متاسفانه در آموزش جدی گرفته نمی‌شود، فرهنگ‌سازی پس از بحران است. ما با همکاری شهرداری تهران در یک گروه ۱۲ نفره سعی کرده‌ایم در جشنواره «شهر آماده» به آموزش این مسائل بپردازیم. ضروری است در کشور حداکثر تلاش لازم برای برنامه‌ریزی پس از وقوع بحران به عمل آید. در این رابطه راهکار آموزش به منظور کاهش اثرات بحران بسیار مفید است. دیدیم و شنیدیم که در سونامی ژاپن، آموزش‌های مردمی درباره وقوع بلایا چگونه منجر به تعامل دولت و مردم برای مدیریت بحران شده است. نقش چنین آموزش‌هایی را اگر جدی بگیریم، دست یافتن به آنچه در ژاپن اتفاق افتاد دور از دسترس نخواهد بود.